

Souhrnné stanovisko k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v situaci nouzového stavu a karanténních opatření

Toto stanovisko je vydáno jako metodické doporučení na základě dotazů krajských a obecních úřadů a osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí k zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí v situaci mimořádných bezpečnostních opatření v souvislosti s epidemiologickou hrozbou. V této situaci je nezbytné postupovat v souladu se zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), § 9 odst. 4 písm. b): „ministerstva a jiné ústřední správní úřady rozhodují o činnostech k řešení krizových situací a ke zmírnění jejich následků, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak“.

Doporučení je nutné nahlížet optikou neustálých a dynamických změn v přístupu ke krizovým opatřením!

Zároveň je třeba doplnit, že v současné mimořádné situaci je především třeba obecně dbát na všeobecně platná doporučení vztahující se ke všem rodinám a ke všem občanům, tj. dodržovat pokyny dané usneseními vlády, Ministerstva zdravotnictví, dbát pokynů lékařů a hygienické stanice a při podezření na onemocnění kontaktovat svého ošetřujícího lékaře, který vyhodnotí další postup.

A. Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“)

OSPOD v rozsahu jim svěřené působnosti po dobu trvání nouzového stavu podle usnesení vlády č. 194 ze dne 12. 3. 2020 omezují svou činnost pouze na úkony a činnosti nezbytně nutné.

Úkony a činnostmi nezbytně nutnými se rozumí takové činnosti, **které vedou k ochraně života a zdraví ohrožených dětí**, tedy se zejména jedná o:

- zajištění nedokladné péče dítěti podle § 15 a § 37 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZSPO“),
- zajištění působnosti v oblasti návrhových oprávnění k předběžné úpravě poměrů dítěte podle § 16 odst. 1 ZSPO,
- zajištění působnosti v oblasti návrhových oprávnění k ochraně před domácím násilím podle § 16 odst. 2 ZSPO,
- výkon neodkladných úkonů v zájmu dítěte a v jeho zastoupení při zajišťování veřejného opatrovnictví a poručenství podle § 17 ZSPO,
- zajištění návštěv dítěte ve smyslu § 19 odst. 4, § 29 odst. 2 písm. a) a § 34 odst. 3 ZSPO; kontakt s dětmi lze za současných mimořádných okolností nahradit vzdálenými způsoby komunikace, přičemž je především třeba zvážit aktuální zdravotní stav dítěte a jeho potřeby a být dítěti k dispozici v případě jeho zájmu o kontakt. Návštěvy dítěte se realizují jen, je-li to v souladu s dalšími opatřeními učiněnými na základě krizového zákona, k řešení potřeb dítěte, které nesnesou odkladu a které nelze řešit vzdálenými způsoby komunikace; po dobu trvání nouzového stavu jsou lhůty pro minimální frekvenci návštěv podle dotčených ustanovení lhůtami pro minimální kontakt prostřednictvím vzdálených způsobů komunikace,
- zajištění působnosti v oblasti trestního řízení ve věcech mládeže, jde-li o provádění úkonů neodkladných a neopakovatelných nebo jde-li o věci vazební, neurčí-li orgán činný v trestním řízení jinak.

Zaměstnanci zařazení k výkonu práce v OSPOD rovněž omezí styk s dotčenými osobami pouze k zajištění výše vymezených úkonů a činností nezbytně nutných, přičemž je třeba dodržovat doporučená hygienická opatření.

B. Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí a pověřených osob v oblasti náhradní rodinné péče

1) Činnost osob pověřených dle § 48 odst. 2 písm. d) a f) ZSPO, ve znění pozdějších předpisů, a obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů, které realizují tzv. doprovázení pěstounů

Po dobu trvání krizových opatření ohledně zákazu volného pohybu osob je třeba doporučit omezení **osobního kontaktu zaměstnanců, kteří doprovází osoby pečující, osoby v evidenci a jim svěřené děti, proto lze v této výjimečné situaci povinnost zaměstnanců doprovázejících subjektů být dle § 47b odst. 5 ZSPO v osobním styku s osobou pečující nebo osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do jejich péče realizovat jiným způsobem, např. telefonicky či přes Skype.** Pravidelné termíny zákonem stanovených osobních styků, které nebylo možno realizovat po dobu zákazu volného pohybu osob, budou realizovány po ukončení opatření. Primárním hlediskem je ochrana zdraví a života členů jednotlivých rodin, zejména pečujících osob a dětí žijících v rodinách.

Zároveň je nutno zachovat osobám pečujícím a osobám v evidenci a svěřeným dětem možnost obrátit se na zaměstnance doprovázejících subjektů pomocí dálkového přístupu (telefon, e-mail, Skype, WhatsApp atd.), a to za účelem **poskytnutí poradenství, týkajícího se výkonu pěstounské péče, zvláště pak v souvislosti s mimořádnou epidemiologickou situací.** Vzhledem k situaci je též vhodné zajistit pro osoby pečující a osoby v evidenci a jim svěřené děti možnost využití psychologické či jiné odborné pomoci, je-li to třeba, kterou je možno zprostředkovat prostřednictvím dálkového přístupu.

Pokud v rodinách osob pečujících a osob v evidenci probíhá **asistence při kontaktu svěřeného dítěte s rodiči nebo s osobami dítěti blízkými,** je možné tyto kontakty omezit na formu dálkového přístupu (telefonický, e-mailový, Skype, WhatsApp atd.), kdy je třeba přistoupení k těmto mimořádným krokům citlivě vysvětlit jak rodičům či blízkým osobám dítěte, tak zejména samotnému dítěti.

Je velmi důležité, aby zvláště v této době byli pracovníci doprovázejících subjektů nablízku osobám pečujícím a osobám v evidenci, s nimiž mají uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče, a jim svěřeným dětem. Je však třeba zároveň dbát osobního bezpečí, proto je třeba omezit osobní styk na nezbytné minimum.

Služby poskytované osobám pečujícím a osobám v evidenci plynoucí z § 47a odst. 2 ZSPO, při nichž dochází k osobnímu styku mezi těmito osobami, svěřenými dětmi a mezi osobami zajišťujícími tyto služby, nebudou realizovány, s výjimkou situací, kdy je třeba zajistit osobní péči o svěřené dítě z důvodu nemoci či nařízené karantény osoby pečující či osoby v evidenci. Vždy je třeba dbát zajištění bezpečnosti jak dětí, tak zaměstnanců doprovázejících subjektů.

2) Povinnost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností dle § 19 odst. 4 ZSPO

Po dobu nouzového stavu je třeba zajistit zákonem stanovené pravidelné návštěvy zaměstnanců obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v rodině, kde dítě žije, popřípadě v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, avšak dle aktuální potřeby svěřených dětí, s ohledem na vyhodnocení nutnosti a bezodkladnosti této návštěvy. **Po dobu trvání nouzového stavu lhůty pro minimální frekvence těchto návštěv podle dotčených právních ustanovení neplynou. Zároveň zdůrazňujeme povinnost individuálního přístupu a vyhodnocení situace každého jednotlivého dítěte. Pravidelný kontakt zaměstnance OSPOD je třeba realizovat alespoň telefonicky či přes Skype.**

3) Pěstounská péče - kontakty

Jak již bylo uvedeno v části věnující se naplňování dohody o výkonu pěstounské péče ze strany doprovázejících subjektů, **je vhodné dodržovat omezení osobních kontaktů jak samotných osob pečujících a osob v evidenci, tak svěřených dětí s jinými osobami**, a po individuálním zhodnocení situace též s rodiči či osobami blízkými, u nichž probíhá pravidelný styk, a to na dobu nezbytně nutnou, tedy na dobu krizového opatření vlády, kterým se zakazuje volný pohyb osob na území České republiky (Usnesení vlády č. 215 ze dne 15. března 2020). O to nutnějším

je pak potřeba **zajistit kontakt mezi dítětem a osobami dítěti blízkými prostřednictvím telefonu, e-mailu, dálkového přístupu přes služby Skype, WhatsApp a jiné. Při tom je třeba věnovat zvýšenou pozornost potřebám dítěte a jeho názoru na danou situaci.**

C. Činnost zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen „ZDVOP“)

1) K návštěvám dětí a k pobytům dětí mimo ZDVOP

Provozovatel ZDVOP **není ani v současné pandemické situaci oprávněn preventivně plošně zakázat návštěvy rodičů a jiných osob blízkých u dětí umístěných v péči ZDVOP ani pobyty dětí mimo ZDVOP u rodičů nebo jiných osob blízkých.** Tímto zákazem by došlo k nepřiměřenému omezení zákonem zaručeného práva dítěte na udržování pravidelného osobního styku s oběma rodiči, příbuznými a dalšími osobami blízkými podle čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, čl. 4 odst. 1 a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o styku s dětmi (č. 91/2005 Sb.m.s.), § 888 a § 927 občanského zákoníku a práva těchto osob na udržování styku s dítětem. K plošnému zakazu návštěv dětí a pobytu dětí mimo ZDVOP by bylo nutno přistoupit v případě, že by takový krok vyplýval z usnesení vlády v rámci vyhlášeného nouzového stavu nebo z mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví podle § 69 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Taková rozhodnutí však dosud vydána nebyla. Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č.j. MZDR 10519/2020 ze dne 9. 3. 2020 o zakazu návštěv ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče a pobytových zařízeních sociálních služeb naopak stanoví výjimku pro návštěvy nezletilých pacientů a nezletilých klientů. Usnesení vlády č. 215 ze dne 15. 3. 2020 o krizovém opatření týkajícím se zakazu volného pohybu osob je v bodě I. písm. b) stanovena ze zakazu výjimka pro účely nezbytných cest za rodinou nebo osobami blízkými.

Z výše citovaného krizového opatření vlády a mimořádného opatření MZD tudíž vyplývá, že rodiče nebo jiné osoby blízké mohou nadále navštěvovat děti umístěné v péči ZDVOP a děti svěřené rozhodnutím soudu do péče ZDVOP mohou být ze zařízení propuštěny na dočasný pobyt u rodičů nebo jiných osob blízkých.

Provozovatel ZDVOP je na základě krizového opatření vlády č. 215 ze dne 15. 3. 2020 naopak oprávněn omezit či úplně zakázat návštěvy jiných osob než jsou rodiče či jiné osoby blízké dítěti a zakázat pobyt dítěte u jiných osob než jsou rodiče nebo jiné osoby blízké.

Dále je provozovatel ZDVOP oprávněn zakázat nebo omezit návštěvy rodičů nebo jiných osob blízkých v zařízení a pobyt dítěte mimo zařízení u rodičů nebo jiných osob blízkých **z důvodu nařízené karantény nebo s ohledem na aktuální zdravotní stav dítěte nebo rodičů a jiných osob blízkých.** Při rozhodování o zákazu nebo omezení návštěv musí provozovatel ZDVOP vycházet z rozhodnutí nebo doporučení orgánu ochrany veřejného zdraví a ošetřujícího lékaře dítěte.

Je přitom nutné řídit se zásadami, které pro tyto případy vyslovil Nejvyšší soud České republiky v usnesení sp. zn. 20 Cdo 4498/2009 ze dne 21. 2. 2011: *"Mezi objektivní příčiny, které brání uskutečnění styku nezletilého dítěte s rodičem (popř. s jinou osobou) nepochybně patří i onemocnění dítěte. Zda je možný styk i v případě onemocnění dítěte, závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Mezi ně může patřit na jedné straně charakter nemoci, psychický stav dítěte v době nemoci, možnost převozu dítěte k oprávněnému rodiči, zátěž spojená s tímto převozem, způsob léčby (podání léků, rehabilitační cvičení apod.), přičemž k těmto okolnostem se zpravidla vyjádří ošetřující lékař, na druhé straně schopnost rodiče se o nemocné dítě postarat."*

Je tedy nutné vždy individuálně posoudit s ohledem na charakter onemocnění dítěte a doporučení ošetřujícího lékaře, zda je či není žádoucí vystavovat nemocné dítě riziku a zátěži spojené s návštěvou rodiče nebo jiné osoby blízké v zařízení, případně s převozem dítěte do místa bydliště rodiče nebo jiné osoby blízké, stejně jako přihlédnout též ke schopnosti rodiče nebo jiné osoby blízké zajistit dítěti adekvátní péči po dobu jeho nemoci.

Obdobně jako onemocnění dítěte může být rovněž onemocnění rodiče nebo jiné osoby blízké objektivní překážkou pro neuskutečnění návštěvy dítěte nebo pobytu dítěte.

Kontakt s blízkými osobami je v případě akutního rizika přenosu nákazy možné po domluvě s dítětem a rodiči (blízkými osobami) nahradit vzdálenou formou komunikace.

2) K požadavku na vyšetření dítěte lékařem před jeho umístěním do ZDVOP

V případě dětí svěřených do péče ZDVOP rozhodnutím soudu **je příslušný OSPOD povinen před umístěním dítěte do ZDVOP zajistit vyšetření dítěte praktickým lékařem pro děti a dorost a vyžádat si od tohoto lékaře zprávu o aktuálním zdravotním stavu dítěte.** Tato povinnost OSPOD vyplývá ze společné Instrukce Ministerstva spravedlnosti, MPSV, MŠMT a Ministerstva zdravotnictví o výkonu rozhodnutí soudu ve věci péče o nezletilé.

V případě dětí umísťovaných do péče ZDVOP **na žádost zákonného zástupce je zajištění vyšetření dítěte věcí dohody mezi provozovatelem ZDVOP a zákonným zástupcem.** ZDVOP je oprávněno v rámci dohody o umístění dítěte do ZDVOP požadovat po zákonném zástupci údaje o zdravotním stavu dítěte (viz § 42 odst. 8 písm. d) ZSPO). Lze-li to po zákonném zástupci s ohledem na jeho situaci spravedlivě žádat, může provozovatel ZDVOP požadovat po zákonném zástupci poskytnutí údajů o zdravotním stavu dítěte též ve formě zprávy či potvrzení ošetřujícího lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte, pokud opatření této zprávy či potvrzení není spojeno s nepřiměřenými obtížemi.

U krizového zařízení typu ZDVOP zákon vylučuje požadavek na předložení posudku ošetřujícího lékaře, tak jako je tomu podle § 91 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Pokud jde o vyloučení podezření na COVID-19, takový posudek by navíc byl za daných okolností bezpředmětný, protože test na COVID-19 ošetřující lékař neprovádí, a již vůbec ne obratem. V souvislosti s výskytem jakéhokoliv infekčního onemocnění u dítěte je žádoucí připomenout, že podle § 7 odst. 3 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, je ZDVOP k předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění povinno zajistit oddělení dítěte nebo mladistvého, kteří

vykazují známky akutního onemocnění, od ostatních dětí a mladistvých a zajistit pro ně dohled zletilé fyzické osoby.

Z § 59g odst. 1 písm. c) ZSPO vyplývá, že provozovatel ZDVOP zásadně nesmí odmítnout přijetí ohroženého dítěte uvedeného v § 42 odst. 1 ZSPO do péče ZDVOP na žádost zákonného zástupce, pokud k odmítnutí přijetí dítěte nemá prokazatelný závažný důvod, jinak se provozovatel ZDVOP vystavuje nebezpečí postihu za přestupek. Závažným důvodem pro odmítnutí přijetí dítěte může být i nepříznivý zdravotní stav dítěte, pokud je onemocnění dítěte takového charakteru, že provozovatel ZDVOP není objektivně schopen zajistit dítěti řádnou péči.

3) K možnosti přemístění dětí do jiného ZDVOP

Podmínky pro přemístění dítěte do jiného ZDVOP jsou stanoveny v § 42 odst. 7 až 9 ZSPO. Jestliže ZDVOP není schopno zajistit péči o svěřené děti z důvodu karantény nebo onemocnění většího počtu zaměstnanců ZDVOP a přemístění dětí nesnese odkladu, **může provozovatel ZDVOP mimořádně přemístit děti do jiného ZDVOP na základě § 42 odst. 8 ZSPO a informovat o přemístění dítěte zákonného zástupce nebo OSPOD, na jejichž žádost bylo dítě do péče ZDVOP umístěno. Jde-li o děti umístěné do péče ZDVOP rozhodnutím soudu, musí si provozovatel ZDVOP k okamžitému přemístění dítěte vyžádat souhlas místně příslušného OSPOD daného dítěte, který je současně s udělením souhlasu povinen bezodkladně podat k soudu návrh na vydání nového rozhodnutí o úpravě péče o dítě.**

Nejsou-li provozní překážky na straně ZDVOP natolik akutní a závažné, že je třeba přistoupit k neodkladnému umístění dítěte, je nezbytné respektovat požadavky vymezené v § 42 odst. 7 ZSPO. V případě smluvních pobytů je tak k přemístění dítěte nezbytný předchozí písemný souhlas zákonného zástupce, zároveň však provozovatel ZDVOP může rozvázat dohodu se zákonným zástupcem z důvodu nemožnosti plnění, není-li schopen personálně zabezpečit péči o svěřené dítě a neexistuje-li ani možnost přemístění dítěte do jiného zařízení téhož provozovatele. V případě soudně nařízených pobytů je třeba pro "neakutní" přemístění dítěte

do jiného ZDVOP rozhodnutí soudu, tj. předběžné opatření soudu podle § 452 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, nařizující předání dítěte do péče jiného určeného zařízení nebo osoby.

D. Činnost osob pověřených k výkonu dalších činností sociálně-právní ochrany dětí (kromě uvedených v písm. B a C)

Na činnost osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí při přímé práci s cílovou skupinou (tj. např. vyhledávání ohrožených dětí, poskytování nebo zprostředkování poradenství apod.) je možné vztáhnout přiměřeně výše uvedená doporučení, tj. přistoupit ke kontaktu s dětmi a rodinami s ohledem na závažnost řešené situace a potřeby dětí. Pokud je to možné, **lze doporučit omezení osobního kontaktu a využití alternativních forem poskytování podpory**, viz výše.

Pokud jde o činnost zařízení sociálně-právní ochrany, zejména zařízení odborného poradenství pro péči o děti a zařízení sociálně-výchovné činnosti, nejedná se o činnosti podmíněné zákonným nárokem, proto **lze doporučit dočasné pozastavení jejich činnosti, případně může dojít k přerušení poskytování sociálně-právní ochrany dětí na základě uzavřené smlouvy s klientem podle § 8 odst. 1 nebo § 9 ZSPO, a to po dobu trvání nouzového stavu.**

Určeno pro:

- všechny krajské úřady
- všechny obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- všechny obecní úřady
- všechny osoby pověřené k výkonu SPOD